

Skriftlig innspill fra NMBU - Fakultet for biovitenskap (BIOVIT) - 1

Høring: Dyrevelferd

Innspillsdato: 10.02.2025

STORTINGSMELDING OM DYREVELFERD - PRODUKSJONSDYR PÅ LAND.

Stortingsmelding om dyrevelferd - produksjonsdyr på land.

Innspill fra faggruppe etologi og dyrevelferd ved Biovit, NMBU

Det er over 20 år siden sist vi fikk en stortingsmelding om dyrevelferd, og mange har ventet på at akkurat denne skulle komme. Vi som er husdyrforskere, har ventet i spenning på å lese dette dokumentet. Det er viktig for oss er Stortingsmeldingen er kunnskapsbasert og at områder hvor det er behov for kunnskap framover kommer godt nok frem.

Arbeid med stortingsmeldingen

Dyrevernorganisasjoner har et stort engasjement på vegne av dyrene, og har i forbindelse med stortingsmeldingen satt i gang mange debatter rundt dette. I første omgang stilte vi i forskningsmiljøet oss spørrende til prosessen rundt arbeidet med denne stortingsmeldingen. Vi forventet at Regjeringen skulle nedsette en tverrfaglig arbeidsgruppe for å gjøre denne jobben, og ble veldig overrasket da vi fikk beskjed om at det var ikke planlagt denne gangen. Dyrevelferdsforskere både på fakultet for biovitenskap og Veterinærhøyskolen ved NMBU og Veterinærinstituttet ble derfor noe bekymret for hvorvidt denne stortingsmeldingen kom til å bli oppdatert i forhold til den forskningsbaserte kunnskapen som finnes. NMBU og inviterte derfor politikere til NMBU for to fagdager; 2. juni for en oppdatering på oppdrettsfisk og 6.juni 2024 for en oppdatering med tanke på dyrevelferd på landdyr.

Tilbakemelding stortingsmeldingen

Når det gjelder produksjonsdyr på land og i vann synes vi beskrivelse av status og oppbyggingen av selve meldingen er god, positive utviklingstrekk ved de ulike husdyrproduksjoner blir nevnt på en god måte, med poengterte velferdsutfordringer, mål og tiltak på artsnivå. Derfor er det også relativt lett å orientere seg i denne meldingen selv om den er på over 200 sider. Etter å ha gått gjennom ulike tilnærminger til dyrevelferd og dyrevelferdsdefinisjoner, så lanserer Regjeringen i denne meldingen en rekke ambisiøse mål. Det står blant annet at Regjeringen har mål om at Norge skal ha en dyrevelferd i *verdenstoppen* og at det skal være en *kunnskapsbasert* og *stegvis* forbedring av dyrevelferden. Vi har i dag et regelverk og anbefalinger som ligger langt etter det vi har dokumentert av behov hos de fleste dyrearter, og EU puster oss «godt i nakken» når det gjelder satsing på dyrevelferd. Slik vi ser det, er det en reell fare for at vi mister vår status med å være på «verdenstoppen» i dyrevelferd. Vi skal i det følgende ta frem en del eksempler på dette.

Det fremstår som litt uklart hva Regjeringen her mener med «stegvis» forbedring, men det vi har sett i mange år, er at vektleggingen på dyrevelferd på langt nær er god nok. Hvis man har et mål om et bærekraftig husdyrhold for framtida, er det naturlig at man har et helhetlig fokus på hele produksjonskjeden fra «jord til bord». Det forventes at Regjeringen bruker økonomiske og andre insentiver for å sikre at bøndene kan ha et godt livsgrunnlag samtidig som at vi sørger for en så dyrevennlig og klimavennlig husdyrproduksjon som mulig. Vi lever i en tid fylt av uro, og det at vi skal være selvforsynte på mat i vårt «lille» land har vel aldri vært viktigere. Likevel har statusen ved å være matprodusent i vårt samfunn blitt lav. Den største trusselen mot en bærekraftig utvikling av Norsk matproduksjon i dag er at et stort antall husdyrbruk legges ned i et enormt tempo, og vi kan derfor risikere å måtte importere mat fra land som har mye dårligere dyrevelferd enn Norge. Regjeringen fremmer et etisk ståsted om at dyr har en *egenverdi* uavhengig av *nytteverdi*, noe som ikke har direkte med dyrevelferd å gjøre, men som sier noe om at Regjeringen ønsker å være ambisiøs i forhold til at dyr SKAL ha en god livskvalitet uavhengig av hva dyrene brukes til.

Kompetanse hos dyreeier og/eller dyreansvarlige er vektlagt flere steder i stortingsmeldingen, noe som er bra og nødvendig selv om man vet at tilfeller med dyretragedier ofte kan skje på tross av kompetanse. Det er en klar sammenheng mellom livskvalitet og framtidsutsikter for dyreansvarlige og i hvor stor grad dyrene blir tatt hånd om. Dette handler om sosial bærekraft, og er klart relatert til det faktiske nivået av dyrevelferd vi kan forvente i et samfunn. Som artsovergripende tiltak ønsker Regjeringen at det skal *utredes* for økning av strafferammen ved grove brudd på dyrevelferdsloven og at det skal innhentes systematisk kunnskap om årsaker til vanskjøtsel av dyr.. Det er etter vår mening behov for strakstiltak i

denne sammenhengen. Videre står det i Stortingsmeldingen at «det skal utredes for hvordan løsninger som i større grad ivaretar dyrs atferdsbehov kan fases inn i fremtidige driftssystemer». I dette tilfellet er det nok dessverre ikke nok med utredninger, men helt klart behov for systematisk forskning og ikke mist støtteordninger for at bønder skal tørre å satse på mer dyrevennlige og bærekraftige produksjonssystemer krever. Gjennom hele Stortingsmeldingen kommer det fram at noen temaer trenger utredning, men det er ikke skilt på når det er behov for utredning og i hvilke tilfeller det er behov for mer systematisk forskning fordi kunnskapsmangelen på enkelte områder er for stor. Med «utredning» forstås da en sammenfatning av hva som allerede er gjort og publisert. Hvis man går nøye gjennom Stortingsmeldingen vil man få et klart inntrykk av høye ambisjoner og at mange av de artsvisе velferdsutfordringene er tatt med. Derfor blir det også ekstra skuffende når vi ser at det hele faller sammen når man kommer til de faktiske tiltak som blir foreslått. Da er ikke de store ambisjonene gjeldende lengre og det som eksisterer av forskning har ikke i tilstrekkelig grad blitt lagt til grunn. Vi tar for oss noen utvalgte eksempler på dette.

Økt produksjonseffektivitet i form av rask tilvekst (gris, broiler, laks), store kull og høy melkeproduksjon (gris) blir ofte betegnet som økonomisk bærekraftig. Essenes i dette er at dyrene er rasktvoksende selv om fôrforbruket er lavt. Nå har vi fått kyllinggraser som vokser saktere fordi næringen har sett en del negative konsekvenser av rask tilvekst på helse og velferd. Både broiler, slaktegris og laks har sammenlignbare problemer knyttet til hjerte-karlidelser. Ressursallokeringsteorien sier blant annet at hvis man selekterer for høy produksjonsintensitet og tvinger dyrene til å buke en stor del av sine ressurser på dette, vil de få mindre ressurser til å takle stress og endringer i miljøet. Det er positivt at vi har brede avlsmål i Norge som rommer mange viktige egenskaper også i forhold til robusthet, men det er fortsatt ekstremt viktig å ha kontinuerlig forskning som omhandler mulige bieffekter av seleksjon for fortsatt økning i produksjonsintensitet.

For storfe står det at løsdriftskravet skal opprettholdes, noe som må regnes som en selvfølge. Mange bønder har jo allerede i en årrekke tatt beslutninger og påtatt seg investeringer for å forberede seg på overgangen fra båsfjøs til løsdrift og at dette skulle bli en realitet. Det har jo blant annet vært viktig for vurderingen om man skal satse videre eller ikke. investeringene. Et annet eksempel på tiltak som blir foreslått er å *utrede* hvordan arealet og kvaliteten på arealet i fellesbinger til ungdyr, kviger og okser kan økes og utvikles. Igjen er det dessverre ikke tilstrekkelig å lage en utredning på dette ettersom det er gjort lite forskning på løsninger for ungdyr både internasjonalt og i Norge, og det er et faktum at mange ungdyr blir oppstallet i et stimulifattig miljø under ekstremt høy dyretetthet på fullspaltegolv og uten tilgang til tett liggeunderlag. Dette er et tema det haster med å sette i gang forskning på, og en utredning er langt fra tilstrekkelig. Løsninger som tillater kalven å gå sammen med kua er et viktig skritt i riktig retning for å

sikre god dyrevelferd melkeproduksjonen, og vil også være gjeldende for melkegeit. Det er positivt at Regjeringen anerkjenner viktigheten av å prioritere kunnskapsutvikling på dette feltet ettersom det fortsatt er mange spørsmål når det gjelder praktiske løsninger for å få dette til.

På småfe har vi fortsatt en forskrift som gjelder for både sau og geit, selv om vi fra forskningsmiljøet i en årrekke har påpekt at disse to artene må ha hver sin forskrift på grunn av store artsforskjeller. I den norske forskriften er det ingen spesifikke arealkrav for disse artene, og vi vet at både sau og geit i inneføringstiden holdes i stimulifattig miljø på fullspaltegolv og med dyretetthet som ofte er langt lavere enn 1 m² per dyr. Kravet i økologisk drift er 1,5 m² per dyr, men i konvensjonell drift ligger dagens praksis i Norge under minstekravet i EU. Det foreligger heller ingen anbefalinger på disse to artene slik det gjør for eksempelvis storfe, gris og fjørfe. Tapsårsaker på beite er fortsatt et prioritert område selv om det har blitt forsket mye på. Igjen ble det påpekt at det er behov for en *utredning* om mengde og kvalitet på areal for disse artene, til tross for at våre nasjonale og internasjonale prosjekter for flere år siden har dokumentert at et areal på 1 m² for disse artene, ikke er tilstrekkelig for å sikre god dyrevelferd. Artsrelevante miljøberikelser bør også iverksettes i daglig drift, noe som også gjøres til en viss grad i praktiske geitebesetninger. Et viktig tiltak for å tilby et mer variert miljø kan være å benytte uteområder også i vinterhalvåret. Det er billigere for bonden enn å øke innendørsarealet, og både geit og sau er godt rustet for et kaldt klima, med unntak av lam og kje som fødes på våren. Det er også behov for forskning når det gjelder utforming av lamming- og kjeingsbinger.

På gris har det allerede i mange år vært forbud mot å fiksere purker, men med et unntak for «problempurker» fra og med fødsel til og med 7 dager etter fødsel. Problemet har vært at enkelte har tolket dette som en regel og ikke som et unntak. Dette kunne man ha unngått gjennom å tydeliggjøre formuleringer i forskriften. Det vil fortsatt være aktuelt å gjøre unntak for aggressive purker eller purker som dreper ungene sine, og derfor er det ikke et behov for en overgangstid på 10 år for dette forbudet. Dette kan effektueres med en gang, og det er ingen grunn til å vente. Videre er det et minstekrav om areal på minimum 6 m² på fødebinger. Dette arealet er altfor lite for de store og produksjonseffektive purkene vi har i dag, og det vil være en umulig oppgave å sikre at purker og smågris har god velferd i en så liten bing. Det gledelige her er at de fleste fødebinger i Norge i dag ligger langt over dette kravet, og at de som nå bygger nytt som oftest bygger binger som er tilpasset at grisungene kan gå der fra fødsel og helt fram til 30 kg. Disse bingene vil ligge på 8-10 m², noe som betyr at det norske regelverket her er helt utdatert både i forhold til forskningsresultater og dagens praksis. Selv om dagens supereffektive purker er et resultat av systematisk avl med et bredt avlsmål som har resultert i en på mange måter robust purke, er det behov for å regulere avlen. Det er positivt at det gjennomsnittlige spedgristapet har blitt redusert på landsbasis etter overgangen fra LY hybridpurker til TN70. Likevel er dagens kullstørrelse fortsatt altfor

stor, og bøndene sliter med å ta vare på alle grisungene som ikke får tilgang til spene etter fødselen. Denne ekstrainsatsen og frustrasjonen over å miste mange grisunger selv om andel grisunger som overlever i et kull blir større, kan man ikke lese utfra statistikken på en PC-skjerm. Den oppleves derimot som et stort etisk dilemma i fjøset i en periode med mange fødsler, og det er igjen bøndene som må forholde seg til dette og bruke ekstremt mye ekstra tid og ressurser i stedet for at purka får et antall spedgriser som hun selv i stor grad klarer å håndtere.

Det er dokumentert at slaktegris som får økt sitt bingearreal fra 1,0 til 1,5 m² per gris har bedre velferd, men at bonden vil tape mye på dette økonomisk hvis et slikt krav blir innført. Når det er sagt, ligger gjennomsnittsåreale i en del besetninger faktisk allerede på 1,3 m² per gris, noe som viser at flere bønder selv har funnet ut at det lønner seg å øke arealet noe. Et krav om arealøkning innenfor denne grensen vil derfor ikke ha så store konsekvenser. Hvis man ikke har mulighet til å bygge om eller utvide fjøset, kan man kjøre innsett med færre griser i bingen, men det er også mulig å praktisere større grupper slik at totalarealet og bevegelsesmulighetene for grisene blir større. Ved det første alternativet vil man igjen tape økonomisk. Det viser seg også at halmtalleløsninger for større grupper kan fungere godt for slaktegris, og at grisene har bedre velferd i slike løsninger enn i tradisjonelle, relativt stimulifattige, små binger til 10-12 griser. Her er det helt klart behov for systematiske forsøk hvor man setter søkelyset på bingedesign, gruppestørrelse, dyretetthet, og kvalitet av arealet i form av miljøberikelser eller variasjon i miljøet. Igjen vil ikke en utredning gi et klart svar fordi det er forsket for lite både nasjonalt og internasjonalt på dyrevennlige driftsløsninger for slaktegris. Det er store forskningsbehov for å undersøke tilgang til utearealer i ulike faser av svineproduksjonen. En europeisk rapport fra 2020 hvor 7 land deltok viste at det var store helse- og velferdsfordeler ved å gi griser tilgang til egnede uteområder i deler av eller hele året. Riktignok er det også utfordringer med slike løsninger med blant annet store krav til utearealer. Det mangler også kunnskap om utforming av liggehytter ute hvor grisene skal ha tilgang til tørre og trekkfrie liggeplasser gjennom hele året. Norge ligger langt etter i forskning på dette området fordi dette temaet ikke har vært prioritert fram til nå. For at bønder skal tørre å begi seg ut på totalt andre driftsformer kreves også store økonomiske tilskudds- og støtteordninger som gjør at bonden ikke må ta all økonomisk risiko på egen hånd slik det er i dag. Et dyrevennlig og bærekraftig husdyrbruk er nemlig et samfunnsansvar hvor Regjeringen bør innføre sterke økonomiske insentiver og støtteordninger, og strekke seg langt for å prioritere dette.

De foreslåtte anbefalingene for kyllinger og verpehøner er hensiktsmessige. Det er imidlertid behov for forskning på plassbehovet til saktevoksende kyllinghybrider ved innføring av vinduer og berikelser, ettersom de potensielle fordelene av slike tiltak avhenger av tilstrekkelig plass for å imøtekomme økt aktivitet. Videre er det behov for forskning på fordeling og utforming av arealer for intensiv aktivitet i

lysere områder, rolige soner for områder hvor de ikke konkurrerer om fôret, samt dempede områder for uforstyrret hvile og for å unngå skadelig hakking. Den samme typen forskning vil også være relevant for verpehøner, kalkuner og foreldredyr i slaktekyllingproduksjonen.

Med tanke på å utvide katalogen over dyrebaserte velferdsindikatorer, bør dette ikke bare omfatte indikatorer for redusert lidelse, men også indikatorer som fremmer positive velferdsmål, inkludert positive emosjoner, mestring og robusthet. Det er behov for ytterligere forskning for å identifisere artsrelevante og pålitelige «isfjell»-indikatorer, samt ikke minst å utvikle automatisert atferdsregistrering for å gjør slike vurderinger praktisk gjennomførbare.

Stortinget

Postboks 1700 Sentrum

0026 Oslo

Sentralbord: 23 31 30 50

Ansvarlig redaktør: Mona Mortensen Krane

Nettredaktør: Lars Henie Barstad